

ΕΘΝΙΚΟ ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ

ΑΨΛΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΔΕΛΤΙΟ ΣΤΟΙΧΕΙΟΥ ΑΨΛΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ

Το Γαϊτανάκι της Ανάληψης στο Θέρμο Αιτωλοακαρνανίας

1. Σύντομη παρουσίαση του στοιχείου Ψλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς

α. Με ποιο όνομα αναγνωρίζεται το στοιχείο από τους φορείς του:

«Το Γαϊτανάκι της Ανάληψης»

β. Άλλη/-ες ονομασία/ες:

Το Γαϊτανάκι της Δερβέκιστας, Κατσούδας-Γαϊτανάκι.

γ. Σύντομη Περιγραφή (έως 50 λέξεις):

Κάθε Δευτέρα του Πάσχα στην πλατεία του χωριού Ανάληψη Αιτωλοακαρνανίας, άνδρες, γυναίκες και παιδιά χωρίς τη συνοδεία μουσικών οργάνων χορεύουν και τραγουδούν το *Γαϊτανάκι*, ένα χορευτικό δρώμενο που ανήκει στα έθιμα του κύκλου της αγάπης των ημερών του Πάσχα. Το αναστάσιμο μήνυμα της αγάπης βρίσκει την έκφρασή του στο «πλέξιμο» και το «ξέπλεγμα» των χεριών, από όπου πήρε και το όνομά του ο χορός, στο κέντρο του οποίου βρίσκονται οι γεροντότεροι και ο *Τελετάρχης* του εθίμου, που δίνει τα προστάγματα για τις κινήσεις των χορευτών. Χορεύεται σε δύο παράλληλους κύκλους, στους οποίους εξωτερικά βρίσκονται οι άνδρες και εσωτερικά οι γυναίκες.

δ. Πεδίο ΑΠΚ:

☒ προφορικές παραδόσεις και εκφράσεις

☒ επιτελεστικές τέχνες

☒ κοινωνικές πρακτικές – τελετουργίες – εορταστικές εκδηλώσεις

☐ γνώσεις και πρακτικές που αφορούν τη φύση και το σύμπαν

- ☐ τεχνογνωσία που συνδέεται με την παραδοσιακή χειροτεχνία
- ☐ άλλο

ε. Περιοχή όπου απαντάται το στοιχείο:

Το συγκεκριμένο στοιχείο απαντά στο χωριό Ανάληψη, πρώην Δερβέκιστα, του Δήμου Θέρμου του νομού Αιτωλοακαρνανίας. Πρόκειται για ένα μεγάλο σχετικά χωριό, που είναι κτισμένο στις πλαγιές του όρους «Ανάληψη» και εκτείνεται σε υψόμετρο από 500 έως 700 μέτρα, με απέραντη θέα στη λίμνη Τριχωνίδα, γεγονός που του προσέδωσε τη χαρακτηριστική ονομασία «Το μπαλκόνι της Τριχωνίδας».

στ. Λέξεις-κλειδιά:

Γαϊτανάκι, Κατσούδας, Δερβέκιστα, Ανάληψη

2. Ταυτότητα του φορέα του στοιχείου ΑΠΚ

α. Ποιος/-οι είναι φορέας/-είς του στοιχείου;

Φορείς του εθίμου κατά κύριο λόγο είναι όλοι οι κάτοικοι της Ανάληψης και όσοι κατάγονται από αυτήν. Μέσα από τη συμμετοχή τους στο έθιμο επανασυνδέονται και ανανεώνουν την τοπική τους ταυτότητα. Βασικοί παράγοντες που συντελούν στη συνένωση με τον τόπο τους, είναι πρώτα από όλα η τοπική Κοινότητα Ανάληψης (Δήμος Θέρμου), ο Σύλλογος Αναληψιωτών Αθήνας με τους ακόμα δύο συλλόγους που δραστηριοποιούνται στο χωριό, τον Σύλλογο Πούλιανης Ανάληψης και τον Σύλλογο Κόφτρας Ανάληψης «Μάνα νερού».

β. Έδρα/τόπος

ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΑΝΑΛΗΨΙΩΤΩΝ ΑΘΗΝΑΣ

Διεύθυνση: Μενάνδρου 85, ΤΚ: 10438

e-mail: dervekista@yahoo.gr

url/siteweb: Facebook: ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΑΝΑΛΗΨΙΩΤΩΝ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ

γ. Περαιτέρω πληροφορίες για το στοιχείο:

Αρμόδιο/-α πρόσωπο/-α

Όνομα: Ευθυμία Γαϊτάνη

Ιδιότητα: Πρόεδρος του Συλλόγου Αναληψιωτών Αθήνας, δασκάλα ελληνικών παραδοσιακών χορών.

e-mail: efgaitani@gmail.com

3. Αναλυτική περιγραφή του στοιχείου ΑΠΚ, όπως απαντάται σήμερα (έως 1.000 λέξεις)

Τη Δευτέρα του Πάσχα στο χωριό Ανάληψη του Δήμου Θέρμου Αιτωλοακαρνανίας, κάθε χρόνο, εδώ και διακόσια περίπου χρόνια, χορεύουμε και τραγουδάμε το *Γαϊτανάκι*, χορό στον οποίο συμμετέχουν όλοι όσοι βρίσκονται εκείνη τη μέρα στο χωριό, μόνιμοι κάτοικοι, επισκέπτες, άνδρες, γυναίκες και παιδιά. Το χορευτικό μας δρώμενο βασίζεται στο τραγούδι και την κίνηση και πήρε το όνομά του από το «πλέξιμο» και το «ξέπλεγμα» των χεριών κατά τη διάρκεια του χορού. Ενωμένοι και πλεγμένοι με αγάπη, οι χορευτές αποδεικνύουν τη δύναμη του αναστάσιμου μηνύματος της αγάπης, γεγονός που αποδεικνύεται από την επιτέλεση του χορού το Πάσχα και συγκεκριμένα την εβδομάδα της Διακαινησίμου. Το περιβάλλει, επίσης, έντονος μαγικο-θρησκευτικός χαρακτήρας, όπως φαίνεται από τα λόγια των ντόπιων που αναφέρουν ότι «...δεν το είχαν σε καλό να μην πλέξουν το *Γαϊτανάκι*...» κι ακόμα «...δεν το είχαν σε καλό οι παλαιοί να κοπεί –κατά τη διάρκεια του χορού– το *Γαϊτάνι*...» (Φούντζουλας, 2013). Το *Γαϊτανάκι* θεωρείται και μνημόσυνο για τους ήρωες της Επανάστασης του 1821. Γι' αυτό, έχει συμβεί κάποιες φορές στη μακροχρόνια ιστορία του εθνικού, ενώ υπάρχει πένθος πρώτου συγγενικού βαθμού σε οικογένειες, τα μέλη τους να συμμετέχουν τιμώντας την προσφορά και τη θυσία των προγόνων τους. Όλα αυτά τα στοιχεία, αλλά κυρίως το ότι οι χορευτές πλέκονται με αγάπη, δηλώνουν ότι το *Γαϊτανάκι* είναι σίγουρα σύμβολο ενότητας και αγάπης.

Γι' αυτό και όλοι οι Αναληψιώτες νιώθουμε αμέριστη αγάπη και περηφάνια για το *Γαϊτανάκι* μας. Η συμμετοχή στο έθιμο θεωρείται από παλιά ότι φέρνει γούρι και καλοτυχία. Πολλοί μάλιστα έρχονται στο χωριό μόνο για την ημέρα που τελείται το *Γαϊτανάκι*, επειδή γνωρίζουν το αίσθημα πληρότητας και περηφάνιας που σε κυριεύει κατά τη διάρκεια του χορού και μετά. Για τους ενήλικες και υπερήλικες Αναληψιώτες έχει μεγαλύτερη βαρύτητα, καθώς με τη συμμετοχή τους στο *Γαϊτανάκι* τους δίνεται η ευκαιρία να τραγουδήσουν και κάποιοι από αυτούς να χορέψουν, να

νιώσουν πάλι νέοι, επειδή ως μικρά τσοπανόπουλα στις ραχούλες και στις ρεματιές του τόπου τους, αλλά και ως γεωργοί στα θερίσματα και αλωνίσματα των σιτηρών τους, μεγάλωσαν και τράφηκαν τραγουδώντας και χορεύοντας. Άλλωστε, και το ότι το μεγάλο χωριό μας, η Ανάληψη, βρίσκεται στην καρδιά της Δυτικής Ρούμελης, όπου άνθισε το κλέφτικο δημοτικό τραγούδι, είναι στοιχείο που μαρτυρά από μόνο του τη μεγάλη επιθυμία των μελών της Κοινότητάς μας να συμμετέχουν σ' αυτό το έθιμο του χορού, που πλέκει όχι μόνο τα χέρια, αλλά και τις καρδιές τους.

Σήμερα, τόσο για εμάς που καταγόμαστε από την Ανάληψη, αλλά και για τους επισκέπτες που μας τιμάνε με την παρουσία τους, το *Γαϊτανάκι* είναι ακόμη μια ευκαιρία να ανταμώσουμε, να συναντήσουμε πρόσωπα αγαπημένα και να νιώσουμε τη μαγική του επίδραση στις σχέσεις μας και στις συναναστροφές μας. Το γεγονός εξάλλου ότι συμμετέχουν με πάθος πολλοί νέοι και νέες της Ανάληψης, αποδεικνύει τη μύηση των νέων του χωριού μας σε αυτό το σημαντικό δρώμενο για τον τόπο μας, που έχει ως αποτέλεσμα την εκπλήρωση του κύριου ζητούμενου, που δεν είναι άλλο από τη διατήρησή του.

Περίπου τρεις μήνες πριν την εκδήλωση, ξεκινούν οι προετοιμασίες και οι ενημερώσεις για τη διεξαγωγή του από την τοπική κοινότητα, τους τοπικούς πολιτιστικούς συλλόγους και πρωτίστως τον Σύλλογο Αναληψιωτών Αθήνας, που εκδίδει την ανά τρίμηνο εφημερίδα «Ανάληψη». Με αυτόν τον τρόπο ενημερώνονται οι απανταχού Αναληψιώτες, αλλά και οι φορείς όλου του Δήμου Θέρμου, όπου ανήκει η Ανάληψη (παλιά Δερβέκιστα).

Τη Δευτέρα του Πάσχα, γύρω στις δέκα το πρωί, συγκεντρωνόμαστε στο κοινοτικό κτήριο του χωριού, ώστε να ετοιμαστεί όποιος επιθυμεί να ντυθεί με παραδοσιακές φορεσιές. Από εκεί, γύρω στις έντεκα η ώρα, όλοι μαζί αρχίζουμε την πορεία μας σαν μια παρέα προς την πλατεία του Αγίου Νικολάου τραγουδώντας το τραγούδι «Κινήσαν τα Κλεφτόπουλα» (Παράρτημα 1).

Πλήθος χωριανών αλλά και επισκεπτών έχουν έρθει για να συμμετάσχουν και να παρακολουθήσουν το *Γαϊτανάκι*. Γίνονται οι καθιερωμένοι χαιρετισμοί από τους τοπικούς φορείς (Δήμαρχος, Πρόεδρος Κοινότητας, κ.ά.). Έπειτα καλούνται να πιαστούν στον κύκλο του χορού όσοι από τους παρευρισκόμενους επιθυμούν, καθώς ο αριθμός των συμμετεχόντων στον χορό είναι απεριόριστος. Στη μέση του κύκλου βρίσκονται οι γεροντότεροι, οι οποίοι γνωρίζουν καλά το τραγούδι και, αφού

οργανωθεί η διάταξη των χορευτών στο χώρο, αρχίζουν το ιδιόμορφο τραγούδι (Φούντζουλας Γ. 2013). Ανάμεσά τους είναι, όπως θα λέγαμε, ο *Τελετάρχης* του εθίμου. Από τα παλιά χρόνια υπήρχε και υπάρχει ο *Τελετάρχης*, ένα πρόσωπο που αυθόρμητα η κοινότητα το αποδέχεται, αφού γνωρίζει καλά το έθιμο, γνωρίζει τα τραγούδια, ξέρει πότε πρέπει να πλέξει και να ξεπλέξει ο χορός και επίσης είναι αυτός που θα βάλει τους συμμετέχοντες στη θέση που θα πιαστούν στον κύκλο.

Τα χορευτικά βήματα είναι έξι και ακολουθούν τον ρυθμό των τραγουδιών. Τα πρώτα τέσσερα βήματα γίνονται προς τα δεξιά και τα άλλα δύο προς τα αριστερά. Όλα τα βήματα είναι ισόχρονα. Η μελωδία και οι χορευτικές κινήσεις αποδίδονται στο μουσικό μέτρο 4/4. Η διάταξη του κύκλου είναι η εξής: πρώτος μπαίνει ένας άνδρας, συνήθως μεγάλος σε ηλικία που γνωρίζει τον χορό και τα τραγούδια, ο οποίος κρατάει δυο μαντήλια δεμένα με έναν ιδιαίτερο τρόπο, έτσι ώστε να έχουν τρεις άκρες. Τη μία άκρη κρατά ο ίδιος και τις άλλες δύο κρατούν, μία ο πρώτος άνδρας του έξω κύκλου, και μία η πρώτη γυναίκα του έσω κύκλου. Αυτοί οι τρεις είναι έμπειροι, ενήλικες και έχουν πάρει μέρος στον χορό πολλές φορές. Μετά τον πρώτο άνδρα ακολουθούν δύο σειρές κύκλων, μία εξωτερική και μία εσωτερική. Συνήθως, οι πρώτοι χορευτές είναι ντυμένοι με τοπικές παραδοσιακές φορεσιές, κάποιοι από αυτούς είναι μεγαλύτεροι σε ηλικία, έχουν χορέψει πολλές φορές τον χορό και γνωρίζουν τα τραγούδια. Ακολουθεί κόσμος με λαϊκό ντύσιμο. Στον εσωτερικό κύκλο είναι συνήθως γυναίκες και παιδιά, ενώ στον εξωτερικό κύκλο άνδρες και σπάνια λίγες γυναίκες.

Οι άνδρες έχουν μεγαλύτερη ελευθερία στον τρόπο που εκτελούν το χορό, είτε με ψηλές άρσεις είτε με σταύρωμα πίσω στο κλείσιμο του χορού. Οι γυναίκες από την άλλη, κρατούν χαμηλά τον βηματισμό τους. Οι άνδρες, όταν ο χορός «ξεδιπλώνεται», βρίσκονται στον εξωτερικό κύκλο και οι γυναίκες στον εσωτερικό. Ενώ όταν ο χορός είναι «διπλωμένος», εμφανίζει τη μορφή μονού κύκλου, όπου η χορευτική διάταξη γίνεται ανάμεικτη με χαρακτηριστικό γνώρισμα το πλέξιμο των χεριών.

Αφού, λοιπόν, πάρουν οι χορευτές τη θέση τους στους δύο κύκλους του χορού, αρχίζουν οι παλαιότεροι τα κλέφτικα τραγούδια και πάντα αντιφωνικά. Τον πρώτο στίχο τον τραγουδάνε αυτοί που είναι στη μέση και την «απάντηση» την τραγουδάει όλος ο χορός, αντιφωνικά. Στο *Γαϊτανάκι*, κάθε στίχο του τραγουδιού τον επαναλαμβάνουμε αντιφωνικά δύο φορές. Ποτέ κατά την διάρκειά του δεν υπάρχει

οργανική συνοδεία. Τα τραγούδια που λέγονται είναι κατά σειρά τα ακόλουθα: «Τώρα τ' αργά τ' αργούτσικα», «Τούρκοι κρατάτε τ' άλογα», «Είμαστε οι μαύροι λιγοςτοί λίγοι και διαλεγμένοι». (Παράρτημα 1).

Μόλις ειπωθούν τα παραπάνω τραγούδια, ξεκινά και ο χορός τραγουδώντας το τραγούδι «Κατσούδας». Ο Πάνος Κατσούδας έδρασε στο Καρπενήσι, στο Λιδωρίκι και στο Πατρατζίκι. Πήγε στον Αλή Πασά για να πετύχει το διωγμό των Κοντογιανναίων, αλλά σκοτώθηκε από τον μουχουρδάρη του Αλή, Άγο Βάσιαρη το 1805 (Αραβαντινός, 1980). Μετά το τραγούδι του «Κατσούδα» τραγουδιέται το «Γαϊτανάκι» (Παράρτημα 2).

Οι συμμετέχοντες βρίσκονται στον κύκλο πιασμένοι και πλεγμένοι και συνεχίζουν έτσι μέχρι τον στίχο «στα μαλλιά σου τυλιγμένο». Εκεί, συνήθως με πρόσταγμα του *Τελετάρχη*, η πίσω σειρά ανοίγει τον κύκλο ξεδιπλώνοντας από τους μπροστινούς τα χέρια μέχρι το στίχο «στις πλατούλες σου ριγμένο», όπου ξαναπερνούν τα χέρια μπροστά από τους μέσα. Το ίδιο μοτίβο επαναλαμβάνεται κάθε φορά που λέγονται αυτοί οι στίχοι. Όταν ειπωθεί ο στίχος «στην αποκείθε τη μεριά», ο δεύτερος άνδρας κόβεται από τον πρώτο με τα μαντήλια, και οδηγεί περπατώντας με ρυθμό τον εξωτερικό κύκλο πίσω από την εκκλησία, κάνοντας στην ουσία έναν μεγάλο κύκλο, μέχρι να φτάσει πάλι στο μπροστινό μέρος της πλατείας. Παράλληλα, ο πρώτος άνδρας και ο εσωτερικός κύκλος συνεχίζουν να χορεύουν επαναλαμβάνοντας τον ίδιο στίχο μέχρι οι χορευτές του εξωτερικού κύκλου να μουν στην αρχική τους θέση και να συνεχίσουν το χορό, όπως προαναφέραμε.

Με τη λήξη του τραγουδιού «Γαϊτανάκι», ξεκινά γλέντι με παραδοσιακά τραγούδια όπου διασκεδάζει όλος ο κόσμος. Παράλληλα, προσφέρονται παραδοσιακά εδέσματα και αναψυκτικά από την τοπική Κοινότητα στους παρευρισκόμενους.

4. Χώρος/εγκαταστάσεις και εξοπλισμός που συνδέονται με την επιτέλεση/ άσκηση του στοιχείου ΑΠΚ

Στην κεντρική συνοικία του χωριού βρίσκεται ο ιερός ναός του Αγίου Νικολάου, πολιούχου αγίου του χωριού μας. Η πλακόστρωτη πλατεία που τον περιβάλλει είναι ο χώρος όπου μόνιμα επιτελείται το Γαϊτανάκι μας. Συνδυάζει την ικανή έκταση για τις ανάγκες του χορού μας, την άμεση πρόσβαση στο κέντρο του χωριού, στην αγορά,

όπως λέγεται, ενώ η ιερότητα του χώρου συνάδει απόλυτα με τον συμβολισμό του χορού μας και την ημέρα, Δευτέρα του Πάσχα, κατά την οποία χορεύουμε το *Γαϊτανάκι* μας. Στην πλατεία επίσης, υπάρχει και το Ηρώο του χωριού, στη μαρμάρινη στήλη του οποίου, αναγράφονται όλα τα ονόματα των χωριανών που έπεσαν υπέρ Πατρίδος στους πολέμους, γεγονός που συνδέει το *Γαϊτανάκι* και με την απόδοση τιμής στους νεκρούς ήρωες της πατρίδας. Τέλος, ένας ακόμη χώρος που συνδέεται με την επιτέλεση του εθίμου είναι το κοινοτικό γραφείο της Ανάληψης, το οποίο χρησιμοποιείται για τη συγκέντρωση και προετοιμασία των συμμετεχόντων.

5. Προϊόντα ή εν γένει υλικά αντικείμενα που προκύπτουν ως αποτέλεσμα της επιτέλεσης/άσκησης του στοιχείου ΑΠΚ

-

6. Ιστορικά στοιχεία για το στοιχείο ΑΠΚ (έως 500 λέξεις)

Το έθιμο *Γαϊτανάκι της Δερβέκιστας* διαχρονικά ήταν και είναι η σημαντικότερη εκδήλωση της παλιάς Δερβέκιστας (σημερινής Ανάληψης από το 1928), και προκαλεί ξεχωριστό ενδιαφέρον και αποδοχή από την τοπική Κοινότητα και όχι μόνο. Σε παλιότερες εποχές συνέρεε πολύς κόσμος από όλα τα γειτονικά χωριά, το Θέρμο, το Πετροχώρι, το Καλούδι, τα Σιταράλωνα, τον Αβαρίκο, την Αγία Σοφία, κ.ά., για να παρακολουθήσουν το *Γαϊτανάκι της Δερβέκιστας*. Βέβαια, και σήμερα υπάρχει το ανάλογο ενδιαφέρον, όμως, η δραματική μείωση των μόνιμων κατοίκων, όχι μόνο της Ανάληψης, αλλά και των γειτονικών χωριών, είναι η βασική αιτία της μικρότερης συμμετοχής.

Τόσο οι λιγοστές γραπτές πηγές όσο και οι πολλές προφορικές μαρτυρίες που υπάρχουν, από ενήλικες και υπερήλικες Αναληψιώτες, δε μας βοηθούν στο να χρονολογήσουμε επακριβώς πότε αυτό άρχισε να καθιερώνεται ως η πιο σημαντική εορταστική εκδήλωση της παλιάς Δερβέκιστας (σημερινής Ανάληψης).

Γραπτές αναφορές για το έθιμο έχουμε από το έτος 1978, έτος κατά το οποίο οι Αναληψιώτες συγγραφείς Νικόλαος Χρ. Τσολοδήμος και Τίμος Β. Δημητρακάκης εξέδωσαν σχετικό βιβλίο για τη Δερβέκιστα. Εκεί αναφέρεται ότι την Τρίτη του Πάσχα, το απόγευμα, μαζεύεται το χωριό στην πλατεία και πλέκουν τον «ιδιόρρυθμο χορό Γαϊτανάκι». Χορεύουν πλέκοντας τα χέρια και τραγουδούν το ομώνυμο τραγούδι. Το τραγούδι αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία, ιστορική, κοινωνική, πολιτική

και θρησκευτική, γιατί χορεύεται στην Αγάπη και οι χορευτές πλέκονται ενωμένοι μ' αγάπη».

Στο επιστημονικό Συνέδριο της Διεθνούς Οργάνωσης Λαϊκής Τέχνης (ΔΟΛΤ) της UNESCO με θέμα «Ελληνικοί Λαϊκοί Χοροί», που έγινε στη Λάρισα τον Ιούλιο του 1987, η Ιστορική και Αρχαιολογική Εταιρεία Δυτικής Στερεάς Ελλάδας παρουσίασε ως κύριο θέμα «Το Γαϊτανάκι της Δερβέκιστας», όπου τονίστηκε η ιδιαιτερότητά του και η μοναδικότητά του σε ολόκληρο τον ελλαδικό χώρο. Ειδικότερα, ο ρουμελιώτης Ιωάννης Νεραντζής, σε εισήγησή του στο συνέδριο, προσδιορίζει τη γένεση του εθίμου περίπου από το 1805 έως το 1812, τότε (το 1805) που ο κλέφτης Πάνος Κατσούδας εκτελείται από τον Αλή πασά. Από δε το έτος 1986, που εκδόθηκε η εφημερίδα «ΑΝΑΛΗΨΗ», πολλά άρθρα σχετικά με το Γαϊτανάκι έχουν δημοσιευθεί. Η Α. Παναγιωτοπούλου το 2010 στο συνέδριο της Διεθνούς Οργάνωσης Λαϊκής Τέχνης (ΔΟΛΤ) στην Αρχαία Κόρινθο σε εισήγησή της με θέμα «Περί Χορευτικής της Στερεάς Ελλάδας-Ρούμελης» έκανε αναφορά στο έθιμο «Γαϊτανάκι της Δερβέκιστας». Το 2013, επίσης, σε συνέδριο της Διεθνούς Οργάνωσης Λαϊκής Τέχνης (ΔΟΛΤ) στην Αθήνα οι Γ. Φούντζουλας, Β. Τυροβολά, Μ. Κουτσούμπα παρουσιάζουν «Το Χορευτικό Δρώμενο “Γαϊτανάκι” στις κοινότητες Ανάληψη Θέρμου και Νεοχώρι Ναυπακτίας Αιτωλοακαρνανίας κατά το χρονικό διάστημα 1805-2011».

Η ιδιαιτερότητα που παρουσιάζει το *Γαϊτανάκι* της Ανάληψης σε σχέση με τα υπόλοιπα της ευρύτερης περιοχής, είναι το ότι το τραγούδι «Κατσούδας» αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι του εθίμου, καθώς πάντα άρχιζε και αρχίζει με αυτό. Οι προαναφερόμενοι συγγραφείς Νικόλαος Τσολοδήμος, Τίμος Δημητρακάκης και Ιωάννης Νεραντζής παρουσιάζουν ως βήματα του χορού τα βήματα τύπου Καγκελάρη της Ηπείρου. Όμως, η κοινότητα δεν αποδέχτηκε αυτόν τον βηματισμό και παρέμεινε σε αυτόν που, όπως είπαν, ήξεραν από τους παλιούς. Η Α. Παναγιωτοπούλου και ο Γ. Φούντζουλας αναφέρουν τα βήματα ως είναι. Σύμφωνα με τους ντόπιους το έθιμο δεν έχει σταματήσει ποτέ και δεν έχει μεταβληθεί, ως προς το χορευτικό και τραγουδιστικό του κομμάτι. Έχει, όμως, δεχθεί αλλαγές ως προς τη διάταξη των χορευτών και την αλλαγή της ημέρας διεξαγωγής.

Μέχρι περίπου το 1977 πραγματοποιούνταν εντελώς αυθόρμητα. Το απόγευμα της Τρίτης του Πάσχα, μετά τη λειτουργία της Αγάπης, οι χωριανοί έβγαιναν στον αύλειο χώρο του Ιερού Ναού του Αγίου Νικολάου και τελούσαν το

έθιμο τραγουδώντας αντιφωνικά και χορεύοντας. Όσοι διέθεταν παραδοσιακές φορεσιές, τις φορούσαν. Από φωτογραφίες και μαρτυρίες γεροντότερων προκύπτει ότι παλαιότερα έμπαιναν μπροστά οι άνδρες και πίσω οι γυναίκες. Όλοι, με ηλικιακή σειρά από τους γεροντότερους προς τους νεότερους. Μετά το 1970, τοποθετούνται στον έξω κύκλο οι άνδρες και στον έσω οι γυναίκες, πάλι όμως με ηλικιακή σειρά, πρώτα οι μεγαλύτεροι. Δεν υπήρχε ποτέ οργανική συνοδεία.

Από το 1977 και έπειτα ο πρόεδρος του χωριού, Κωνσταντίνος Γλαβάς, άρχισε να οργανώνει πριν την έναρξη του χορού μια μικρή συγκέντρωση στο δημοτικό σχολείο του χωριού, ώστε κάποιιοι να ντυθούν με τις παραδοσιακές φορεσιές του συλλόγου και να γίνει μια μικρή επανάληψη στους στίχους των τραγουδιών. Σύμφωνα με δική του μαρτυρία, εκτός από το «Γαϊτανάκι» και τον «Κατσούδα», προστέθηκαν στη διαδικασία του εθίμου εκείνη την εποχή τα υπόλοιπα τραγούδια: «Κινήσαν τα Κλεφτόπουλα», «Τώρα τ' αργά τ' αργούτσικα», «Τούρκοι κρατάτε τ' άλογα», «Είμαστε οι μαύροι λιγοστοί λίγοι και διαλεγμένοι».

Από το έτος 2016, με κοινή πρόταση της Κοινότητας και του Συλλόγου Αναληψιωτών της Αθήνας και μετά από ειδική λαϊκή συνέλευση που πραγματοποιήθηκε στην Ανάληψη, αποφασίστηκε το έθιμο *Γαϊτανάκι της Δερβέκιστας* να πραγματοποιείται το πρωί της Δευτέρας του Πάσχα, έτσι ώστε να μπορούν να συμμετέχουν στην εκδήλωση και οι ετεροδημότες της Ανάληψης, οι οποίοι συνήθως αναχωρούν τη δεύτερη μέρα του Πάσχα.

Βασικοί φορείς υλοποίησης του εθίμου ήταν και είναι η Κοινότητα της Ανάληψης και ο Σύλλογος Αναληψιωτών Αθήνας με τη συνδρομή και των δύο ακόμα τοπικών πολιτιστικών συλλόγων της κοινότητας Αναλήψεως (Πούλιανης και Κόφτρας).

7. Η σημασία του στοιχείου σήμερα (έως 300 λέξεις)

α. Ποια είναι η σημασία του στοιχείου για τα μέλη της κοινότητας/τους φορείς του;

Το *Γαϊτανάκι* της Ανάληψης αποτελεί κορυφαίο γεγονός του κύκλου πολιτιστικών εκδηλώσεων της κοινότητας. Η διεξαγωγή του συνιστά αφορμή σύσφιξης των σχέσεων των μελών της κοινότητας και τόνωσης του αισθήματος κοινής καταγωγής. Τα τελευταία χρόνια, παρά την πληθυσμιακή αποδυνάμωση του χωριού, η συμμετοχή

των μελών –απόδημων και μη– παραμένει ενισχυμένη, αφού πολλά μέλη, μεγαλύτερα, αλλά και νεότερα, προγραμματίζουν την παρουσία τους στο χωριό, ώστε να συμπίπτει με τη διεξαγωγή του εθίμου. Το *Γαϊτανάκι* βοηθά έτσι στον σχηματισμό ταυτότητας, καθώς η πάνδημη παρουσία των κατοίκων και η συνολική μέθεξη σε αυτό αποτελεί άυλο συνεκτικό δεσμό των μελών της κοινότητας. Επιτυγχάνεται το μπόλιασμα των νεότερων από τους παλαιότερους, μέσα από κοινές εμπειρίες και αναμνήσεις που θα τους ακολουθούν για πάντα, αφήνοντας παρακαταθήκη για το μέλλον. Η συμμετοχή των πολιτιστικών συλλόγων και εκπροσώπων της ομογένειας, της τοπικής κοινότητας αλλά και του δήμου, σηματοδοτούν τη βαρύτητα της κληρονομιάς του εθίμου. Ευνοούνται επομένως οι συνθήκες για μια πιο υγιή και ουσιαστική επικοινωνία ανάμεσα στους φορείς και την ευρύτερη κοινότητα, αφού το βαθύτερο νόημα του εθίμου είναι η επαφή, η αγάπη και η προσφορά μεταξύ των μελών.

β. Ποια είναι η σημασία του στοιχείου για τη σύγχρονη ελληνική κοινωνία;

Το *Γαϊτανάκι* της Ανάληψης, ο χορός που συνδέεται κατεξοχήν με την αγάπη, πλέκει όχι μόνο τα χέρια των χορευτών, αλλά και τις καρδιές τους. Δίνει την ευκαιρία σε ανθρώπους κάθε ηλικίας μέσα από τον κοινό βηματισμό τους να συνειδητοποιήσουν ότι οι άνθρωποι στο διάβα της ζωής τους θα συνάψουν σχέσεις ποικίλες, οι οποίες κάποτε πλέκονται, κάποτε ξεπλέκονται, αλλά και περιπλέκονται. Η χαρά, όμως, τη στιγμή που βρίσκεις εύκολα στον κύκλο του χορού εκείνον με τον οποίον πλέκεσαι, είναι παρόμοια με τη χαρά και την πληρότητα που νιώθουν οι ψυχές, όταν γνωρίζονται αληθινά. Οι χορευτές τραγουδώντας και βηματίζοντας ταυτόχρονα στο *Γαϊτανάκι* μας κοινωνικοποιούνται, γνωρίζονται και αποδέχονται τον άλλο, με τον οποίο ίσως τους συνδέουν μνήμες παιδικές, στιγμές αγαπημένες, θύμησες απώλειας αγαπημένων προσώπων, αλλά κυρίως η αγάπη για την παράδοση και τον τόπο που γεννηθήκαμε, μεγαλώσαμε και επιστρέφουμε πάντα εκεί, ως σημείο αναφοράς για τη ζωή μας. Όλοι μας φροντίζουμε αυτή τη μέρα να βρεθούμε στο χωριό μας και αισθανόμαστε υπερήφανοι, όταν βλέπουμε να νιώθουν την ίδια ζέση στην ψυχή τους και όσοι επισκέπτες μας τιμούν με τη συμμετοχή τους κάθε χρόνο.

Το *Γαϊτανάκι* μάς φέρνει σε επαφή με την τοπική ντοπιολαλιά μας, με τη συλλογική προσφορά των παλαιότερων, που, είτε αγωνίστηκαν στον στίβο της ζωής σε συνθήκες δύσκολες είτε θυσίασαν αυτή τη ζωή για τα ιδανικά και την ελευθερία τους. Υπό αυτή την έννοια, εμπλουτίζει τις γνώσεις των νεότερων για τις καλλιτεχνικές

δημιουργίες και για την απaráμιλλη αξία της μουσικής και του χορού στη ζωή του σύγχρονου ανθρώπου ως θεραπεινίδες της έκφρασης, της επικοινωνίας και της σύναψης σχέσεων ζωής. Και όλα αυτά σε μια εποχή που επιβάλλεται να διαφυλαχθούν αξίες πολιτισμικές και ηθικές, οι οποίες μπορούν να νοηματοδοτούν τη ζωή μας στις δύσκολες συγκυρίες που βιώνουμε.

γ. Συμμετείχε και πώς η κοινότητα στην προετοιμασία της εγγραφής του στοιχείου στο Εθνικό Ευρετήριο Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς;

Η κοινότητα ενημερώθηκε μέσω της τοπικής εφημερίδας, αλλά και διαδικτυακά μέσω της ηλεκτρονικής σελίδας, για την πρόθεση εγγραφής του εθίμου στο Εθνικό Ευρετήριο Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς. Η προσπάθεια έγινε αποδεκτή και αγκαλιάστηκε με ενθουσιασμό. Δραστηριοποιήθηκαν νεότερα μέλη, καθώς και παλιοί χορευτές, και ήρθαν σε επικοινωνία με γηραιότερους κατοίκους για καταγραφή αναμνήσεων και αναλυτικότερων πληροφοριών σχετικά με το *Γαϊτανάκι* και τη διεξαγωγή του. Το υλικό παραδόθηκε στο συμβούλιο του Συλλόγου Αναληψιωτών, το οποίο και ανέλαβε τη διαδικασία σύνταξης των δελτίων.

8. Διαφύλαξη/ανάδειξη του στοιχείου

α. Πώς μεταδίδεται το στοιχείο στις νεότερες γενιές σήμερα;

Το έθιμο μεταδίδεται από γενιά σε γενιά με τη βιωματική συμμετοχή και παρακολούθησή του την ημέρα που πραγματοποιείται. Οι νεότεροι παροτρύνονται από τους μεγαλύτερους να συμμετέχουν και να γίνουν μύστες του εθίμου. Να μάθουν τα τραγούδια, τα προστάγματα και πάνω απ' όλα να αγαπούν και να σέβονται το *Γαϊτανάκι* μας. Αποκτούν έτσι μια συλλογική εμπειρία που τους συγκινεί και τους κοινωνικοποιεί. Τους φέρνει ξανά στο αγαπημένο τους χωριό, την Ανάληψη, για να χορέψουν και να νιώσουν το *Γαϊτανάκι* τους.

β. Μέτρα διαφύλαξης/ανάδειξης του στοιχείου που έχουν ληφθεί στο παρελθόν ή που εφαρμόζονται σήμερα (σε τοπική, περιφερειακή ή ευρύτερη κλίμακα)

Για το χωριό μας, για όλους τους Αναληψιώτες, το *Γαϊτανάκι* αποτελεί το σημαντικότερο έθιμό μας που συνδέεται με το Πάσχα και το αναστάσιμο μήνυμα της Αγάπης. Αποτελεί σημείο αναφοράς για όλους μας, γι' αυτό παρακολουθούμε την εξέλιξή του μέσα στα χρόνια και διατηρούμε τη συνέχειά του μεταλαμπαδεύοντας

στους νεότερους την αγάπη για συμμετοχή στο έθιμο. Μέχρι και το 2016, όταν αποφασίστηκε με λαϊκή συνέλευση η αλλαγή της ημέρας τέλεσης του εθίμου από Τρίτη του Πάσχα σε Δευτέρα, δεν είχε χρειαστεί να ληφθούν άλλα μέτρα για τη διαφύλαξή του. Επειδή, όμως, η συμμετοχή των χωριανών τα τελευταία χρόνια ήταν φθίνουσα, νιώσαμε επιτακτική την ανάγκη να σώσουμε με αυτόν τον τρόπο το έθιμό μας. Βέβαια, το γεγονός πως κάθε χρόνο επαναλαμβάνεται με τη συμμετοχή πολλών νέων ανθρώπων, είναι ένα στοιχείο που μας χαροποιεί. Αξίζει να σημειωθεί η προβολή του εθίμου και του χωριού μας κατά καιρούς στην τηλεόραση, όπως το 1986 σε εκπομπή της ΕΡΤ και το 2009 στη εκπομπή «Κυριακή στο χωριό» της ΕΤ3. Στο ίδιο πλαίσιο για τη διαφύλαξη και την ανάδειξη του στοιχείου εντάσσεται και η συνεργασία μας με επιστήμονες που ερευνούν και καταγράφουν το έθιμο (π.χ. Ι.Νεραντζής & Γ.Φούντζουλας), ενώ η προβολή του με δημοσιεύσεις και αφιερώματα από την εφημερίδα «Ανάληψη» του Συλλόγου Αναληψιωτών από τον έντυπο και ηλεκτρονικό τοπικό τύπο συντελεί καθοριστικά στην ανάδειξή του. Το χορευτικό, επίσης, τμήμα του Συλλόγου Αναληψιωτών προσδίδει τη δική του συμβολή με την εκμάθηση των στίχων και του χορευτικού τρόπου του εθίμου στα μέλη του. Τέλος, οι επισκέπτες που μας τιμούν με την παρουσία τους χορεύοντας και πλέκοντας μαζί μας το *Γαϊτανάκι* μας κάθε Δευτέρα του Πάσχα στην Ανάληψη, συνιστούν πολύτιμο μέσο διαφύλαξης, ανάδειξης και προβολής του εθίμου μας.

γ. Μέτρα διαφύλαξης/ανάδειξης που προτείνεται να εφαρμοστούν στο μέλλον (σε τοπική, περιφερειακή ή ευρύτερη κλίμακα)

Κάθε χρόνο, τη Δευτέρα του Πάσχα, το χωριό μας μαζί με τους ξένους που το επισκέπτονται, ενωμένο με αγάπη πλέκει χορεύοντας και τραγουδώντας το *Γαϊτανάκι*. Ένα έθιμο που τηρούμε με απόλυτο σεβασμό με σκοπό τη διαφύλαξη και την ανάδειξή του. Η συμμετοχή σε αυτό πολλών νέων ανθρώπων, αποτελεί για όλους τους Αναληψιώτες ελπιδοφόρο μήνυμα για τη συνέχισή του, αλλά κυρίως τη συνειδητή ανάδειξή του ως ζώσας παράδοσης που εξακολουθεί να εμπνέει και να διαμορφώνει τη συλλογική ταυτότητα των ανθρώπων που το στηρίζουν.

Με συγκεκριμένες ενέργειες, όπως αναφέρονται παρακάτω, θα προσπαθήσουμε να γνωστοποιήσουμε την ιστορική, κοινωνική, πολιτική και θρησκευτική του σημασία. Όσο και αν το *Γαϊτανάκι* μας στηρίζεται κατά κύριο λόγο στην αυθόρμητη συμμετοχή των πολιτών, η επιβίωσή του προϋποθέτει πρωτοβουλίες και δράσεις. Η προσπάθειά μας για την εγγραφή του στοιχείου στο Εθνικό Ευρετήριο

Αυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς της Ελλάδας είναι μία από αυτές και ήδη, από τη στιγμή που δημοσιοποιήσαμε αυτόν τον στόχο μας, οι συμπολίτες μας ταυτίστηκαν μαζί του εκδηλώνοντας με ενθουσιασμό έμπρακτα τη διάθεσή τους να φανούν χρήσιμοι σε αυτό το εγχείρημα.

Επιπλέον, η Κοινότητα της Ανάληψης και ο Σύλλογος Αναληψιωτών Αθήνας με τη συνδρομή και των δύο ακόμα τοπικών πολιτιστικών συλλόγων της κοινότητας Αναλήψεως (Πούλιανης και Κόφτρας), θα στηρίξουν τη συνεχή παρουσίαση και προβολή του εθίμου σε σεμινάρια και συνέδρια. Τέλος, έχει προγραμματιστεί η έκδοση ενός cd με ένθετο βιβλίο, που θα περιέχει το «Γαϊτανάκι» και άλλα τραγούδια του χωριού.

9. Βασική Βιβλιογραφία

Τσολοδήμος, Ν. Χ. & Δημητρακάκης, Τ. Β. (1978). *Το βιβλίο της Δερβέκιστας, Ιστορικά - Περιγραφικά - Λαογραφικά της περιοχής Αναλήψεως Αιτωλίας*. Αθήνα: Νέα Σκέψη.

Νεραντζής, Ι. (1987). Ο χορός Γαϊτανάκι ή Κατσούδας του χωριού Δερβέκιστας ή Ανάληψης Αιτωλοακαρνανίας. Στο *Πρακτικά του Ιου διεθνούς συνεδρίου της Δ.Ο.Α.Τ.-UNESCO. Διεθνής Οργάνωση Λαϊκής Τέχνης (Δ.Ο.Α.Τ.)*, (σ. 2). (Επιμελητής, έκδοση:)

Φούντζουλας, Γ., Τυροβολά, Β. & Κουτσούμπα, Μ. (2013). Το Χορευτικό Δρώμενο «Γαϊτανάκι» στις κοινότητες Ανάληψη Θέρμου και Νεοχώρι Ναυπακτίας Αιτωλοακαρνανίας κατά το χρονικό διάστημα 1805-2011. Διεθνές συνέδριο της ΔΟΑΤ Αθήνα. Δε βρισκω αριθ.συνεδ. ούτε έκδοση

(Προτεινομενη αναφορα εναλλακτικα, διότι όχι έκδοση) : Φούντζουλας, Γ., Κουτσούμπα, Μ., & Τυροβολά, Β. (2020). Ο χορός από το χθες στο σήμερα στην ορεινή και πεδινή Ναυπακτία: Η περίπτωση του χορευτικού δρωμένου «Γαϊτανάκι». *Κινησιολογία: Ανθρωπιστική Κατεύθυνση*, 7(1), 56-76.

<https://dipe->

[a.thess.sch.gr/dipea/images/FYSIKH_AGOGI_SXOLIKOS_ATHLITISMOS/2019-2020/2020-03-10_10-16_o_horos_apo_to_hthes_sto_shmera-h_periptwsh_toy_horeytikoy_drwmeyoy_gaitanaki.pdf](https://dipea.thess.sch.gr/dipea/images/FYSIKH_AGOGI_SXOLIKOS_ATHLITISMOS/2019-2020/2020-03-10_10-16_o_horos_apo_to_hthes_sto_shmera-h_periptwsh_toy_horeytikoy_drwmeyoy_gaitanaki.pdf)

10. Συμπληρωματικά Τεκμήρια

α. Κείμενα (πηγές, αρχεία και τεκμήρια, κτλ.)

β. Χάρτες

γ. **Οπτικά και ακουστικά τεκμήρια** (σχέδια, φωτογραφίες, αρχεία ήχου, βίντεο κτλ.)

Παράρτημα 1 (τραγούδια που συνοδεύουν το έθιμο)

Παράρτημα 2 (τα τραγούδια του εθίμου)

Παράρτημα 3 (Φωτογραφίες)

δ. Διαδικτυακές πηγές (υπερσύνδεσμοι)

Giannis Giannakopoulos. (2020, 2 Μαΐου). *Το Γαϊτανάκι, Ανάλυση Τριγωνίδας (Δερβέκιστα)* [Video]. YouTube. <https://youtu.be/H7iBdDL5Oul>

Basilhs Kasolas. (2015, 20 Απριλίου). *Ανάλυση – Τριγωνίδος (Δερβέκιστα) Γαϊτανάκι (Κατσούδας) 14/4/2015*. [Video]. YouTube. <https://youtu.be/NBoI5eVpSHM>

ΑΡΧΕΙΟΘΗΚΗ 3, ΕΡΤ3, *Κυριακή στο χωριό - Ανάλυση Αιτωλοακαρνανίας*, 21 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 2016.

<https://webtv.ert.gr/ert3/kiriaki-sto-chorio-analipsi-etoloakarnanias/>

Antonios saketos. (2017, 20 Απριλίου). *Γαϊτανάκι – Ανάλυση Τριγωνίδος. Το έθιμο τιμά τη μνήμη του κλέφτη Κατσούδα*. [Video]. YouTube. https://youtu.be/o_AZKecC1J4

Antonios saketos. (2018, 11 Απριλίου). *Ανάλυση Τριγωνίδος Αιτωλοακαρνανίας Γαϊτανάκι 2018* [Video]. <https://www.youtube.com/watch?v=fkGEKcasaQY>

11. Στοιχεία συντάκτη του Δελτίου

α. Όνομα Συντάκτη/-ών

Αντωνίου Αγγελική, Φιλολόγος.

Γαϊτάνη Ευθυμία, Πρόεδρος Συλλόγου Αναληψιωτών, δασκάλα ελληνικών παραδοσιακών χορών.

Καρακόιδας Κωνσταντίνος, Συνταξιούχος εκπαιδευτικός.

Μόσχος Κωνσταντίνος, Σμήναρχος πολεμικής αεροπορίας εν αποστρατεία.

β. Ιδιότητα Συντάκτη/-ών

γ. Τόπος και Ημερομηνία Σύνταξης του Δελτίου

Ανάληψη, Ιούνιος 2020

12. Τελευταία συμπλήρωση/επικαιροποίηση του Δελτίου